

Miljøverndepartementet
Boks 8013 Dep
0030 Oslo

Klima- og forurensningsdirektoratet
Postboks 8100 Dep, 0032 Oslo
Besøksadresse: Strømsveien 96

Telefon: 22 57 34 00
Telefaks: 22 67 67 06
E-post: postmottak@klif.no
Internett: www.klif.no

Dato: 11.05.2010
Vår ref.: 2010/454 008
Deres ref.:
Saksbehandler: Hildegunn Blindheim-Jablonska, telefon: 22573432

Lokaliseringalternativer for Forsvarets nye kampfly, høring av rapport

Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif) viser til henvendelse i e-post fra Miljøverndepartementet (MD) datert 14.april 2010, vedlagt høringsbrev med vedlegg fra forsvarsdepartementet (FD) datert 19.mars 2010. Vi er her bedt om eventuelle merknader vedrørende Forsvarsdepartementets høring av "Utredningsrapport for vurdering av lokaliseringalternativer for Forsvarets kampfly".

Klif har fokusert på innspill vedrørende økt støybelastning for befolkningen i de ulike lokaliseringalternativene. Økt støybelastning for personell som er i arbeid inne på basens bygningsmasse ligger under Arbeidstilsynets ansvarsområdet. Hvis bygninger inne på basen brukes som faste boliger for personell, gjelder derimot våre innspill om vurderinger av støybelastning og anbefalte og forskriftsfestede grenser for utendørs og innendørs støy.

Det er påvist at støy medfører psykisk stress som igjen kan bidra til helseplager som muskelspenninger og muskelsmerter. Støy kan også være en medvirkende årsak til forhøyet blodtrykk og utvikling av hjertesykdom. Verdens helseorganisasjon (WHO) har undersøkt skolebarn i flere europeiske land. De rapporterer at flystøy kan påvirke både evnen til læring og hukommelsen.

Innføring av nye kampfly vil gi vesentlig økt eksponering for støy for befolkningen i nærområdet til den/de nye lokaliseringalternativene. De nye flyene avgir dessverre mer støy enn de som er i bruk nå og vil bidra til økt støyplage i seg selv ved utskifting. De ulike lokaliseringalternativene som er belyst i rapporten gir store forskjeller i konsekvenser i form av hvor mange boliger som må innløses eller utføres støyreducerende tiltak på.

Dette tilsier at en full gjennomgang av alle konsekvenser med hensyn til miljø, herunder støy, må gjennomføres for lokaliseringsalternativene både for innendørs og utendørs støy på boenhetsnivå.

Valg av flytrasé vil være av betydning for støybelastning. Tiltak som støyskjermer/-voller gir normalt liten effekt mot flystøy verken for innendørs eller utendørs støynivå.

Forurensningsforskriften kapittel 5 stiller i dag krav til innendørs støynivå. Det er fastsatt at etter 1.1.2005 skal ingen boliger ha innendørs støynivåer over tiltaksgrensen på L_{Aeq24h} 42 dBA. Forskriften utløser derfor tiltak for de mest støyutsatte, og vi understreker at grensen ikke representerer noen nedre grense for helseeffekter og plagethet.

Miljøverndepartementets retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging T-1442 skal legges til grunn ved etablering av nye boliger og ny støyende virksomhet. For innendørs støynivåer viser T-1442 til at kravene i teknisk forskrift skal legges til grunn. Kravene er langt strengere enn i forurensningsforskriften. I motsetning til i forurensningsforskriften kapittel 5 er det her også satt krav til utendørsstøy. Retningslinjene er ikke juridisk bindende.

Innendørs støynivå

Det er noe uklart i oversendt dokumentasjon hvilken grense for innendørs støy som er utløsende for planlagt gjennomføring av innløsning eller tiltak på boligene. Det ser ut i henhold til side 28 i rapporten at hvis boligen har innendørs støy over $L_{Aeq24h} = 35$ dB vil dette utløse tiltak på boligen. Dette er et høyere ambisjonsnivå enn forurensningsforskriftens kapittel 5 hvor utløsende grense er L_{Aeq24h} 42 dB i dag. Klif har foreslått å skjerpe forskriften fra 2012. Dersom vår fortolkning av grensen for gjennomføring av tiltak er riktig, vil forslaget tilfredsstillende de juridiske minstekravene godt.

Teknisk forskrift er ikke juridisk bindende ved etablering av ny støyende virksomhet, (unntatt for støy fra tekniske installasjoner i bygg), men T-1442 anbefaler imidlertid at grenseverdiene som følger av teknisk forskrift og norsk standard NS 8175 klasse C skal legges til grunn også ved etablering av nye støykilder. Her gjelder grenseverdier vist i tabell 4 (kap 3.1.2) i Veilederen til støyretningslinjen (TA-2115), hvor tiltak anbefales på boliger som har oppholdsrom/soverom med innendørs støynivå over L_{Aeq24h} 30 dB.

Klif vil derfor anbefale at det utredes hva konsekvensen er av å legge til grunn et innendørs støynivå over L_{Aeq24h} 30 dB som utløsende grense for tiltak på boliger.

Utendørs støynivå

Forurensningsforskriften kapittel 5 omhandler ikke grenser for utendørs støy. Miljøverndepartementets retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging T-1442 legger derimot vekt på at alle boenheter skal ha tilgang til egnet uteareal med tilfredsstillende støyforhold. Å kun fokusere på å oppfylle forskriftens krav til innendørs støy vil ikke belyse de samlede støyforhold tilstrekkelig.

Det er ikke klart om etablering av basene krever ny plan etter plan og bygningsloven. Hvis plan og bygningsloven stiller krav til ny plan bør de anbefalte grensene i tabell 1 (side 5) i T-1442 legges til grunn i kartlegging av antall eksponerte.

Hvis plan og bygningsloven ikke stiller krav til ny plan er det gitt en anbefaling i retningslinjen om at grenseverdiene i tabell 1 likevel skal legges til grunn dersom støynivået endres merkbart (>3 dB) ved støyfølsom bebyggelse som boliger.

Hvis etablering av basen(e) gir en økt støybelastning over 3 dB i områder som allerede ligger i rød eller gul sone etter T-1442, anbefaler derfor Klif at grenser for utendørs støy i tabell 1 i T-1442 legges til grunn for utløsning av tiltak og vurdering av lokalisering.

Antall berørte

Det må uansett framkomme av støyutredningen hvilke lokaliseringalternativer som berører færrest mulig i befolkningen også med hensyn på tilfredsstillende utearealer.

Rapporten gir estimater på hvor mange boliger som må innløses og gjøres tiltak på grunnet innendørs støyforhold. I tillegg til disse berørte personene vil det være bosatte som allerede ligger i gul/rød sone som får forverret utendørs (og innendørs) støybelastning ved etablering av basene, men som ikke nødvendigvis vil få utløst tiltak på bolig grunnet innendørs støynivå.

Klif anbefaler derfor at støyutredningen ser på det totale antallet personer som vil være bosatt i gul og rød sone etter etablering av basen(e) fordi dette er et viktig moment i totalvurderingen av støyplage.

Annen aktivitet som vil øke den totale støybelastningen

En full gjennomgang av støykonsekvenser må også belyse hvor mange bosatte som får økt støybelastning grunnet øvelsesflygning. Økt støy i forbindelse med alliert trening og øving kommer ifølge rapporten som et tillegg til ordinær drift og må også utredes for å inkluderes i beregninger av den økte støybelastningen.

En økning i vegtrafikk som følge av etablering av basene må også inngå i vurderingene for å belyse økt støybelastning for boliger langs de aktuelle vegstrekningene.

Forstyrrelse av søvn ansees som en av de alvorligste helseeffektene av støy. Klif anbefaler derfor at utredningene også belyser støybelastning på den berørte befolkningen på kveld- og nattestid for de ulike lokaliseringalternativene i henhold til de anbefalte grensene satt i T-1442.

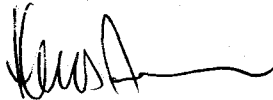
Lokaliseringalternativene

Det er i rapporten foreslått seks lokaliseringalternativer, Bodø, Ørland, Evenes og tobase kombinasjoner av disse, totalt seks alternative lokaliseringløsninger.

Antall innløste boliger er viktig informasjon siden det berører de personene som må flytte og ta den belastningen dette innebærer. Antall innløste boliger har også en økonomisk kostnad. Klif vil likevel påpeke at det er den gjenboende befolkningen som må få utredet hvilken støybelastning de vil bli utsatt for ved etablering av basen(e).

Uten en grundig totalvurdering av antall berørte med hensyn på økt støyeksponering, (inkludert utendørs støybelastning), er det vanskelig å peke ut det alternativet som totalt sett vil gi minst støyplage til befolkningen. Dette bør derfor inngå i støyutredningen. Likevel ser det ut til at enbasealternativene gir et større antall boliger som må få utført tiltak på sine boliger eller innløses, for å få tilfredsstillende innendørs støynivå. Dette antyder derfor at flere bosatte i nærområdene vil få forverret støyeksponering utendørs ved enbaseløsninger.

Med hilsen

Hans Aasen
seksjonssjef

Hildegunn Blindheim-Jablonska
seniorrådgiver

Vedlegg:

Kopi til: